

Neden yatırım yapılmıyor?

Teşvik politikalarının yeni yatırıma-inovasyona özendirmek yerine mevcut durumu koruma odaklı olması, yatırım heveslerini öteliyor. Destekler sonucu geliştirilen ürünlere harcanan kaynaklar, sıfırdan yatırım finansmanının çözülememesi nedeniyle ticarileştirilip "Katma Değer" sağlayamıyor.

"Yatırım bir girdaptır. Sanayici yatırımlarında, devlet de teşvik sisteminde proaktif süreci yürütebilecek eksikliklerini gidermelidir."

Yukardaki giriş, EBSOHABER Nisan 2015 tarih ve sayfa 38'de yayınlanan yazımın bitiş cümlesidir. Yazıya böyle bir başlıkla girdim çünkü "Neden yatırım yapılmıyor?" sorusunun, ekonominin can damarı olan KOBİ'lerin sürdürülebilirliğinin önemini yatırımcı açısından vurgulamaya çalıştığım o yazı ile bu sorunun organik bir bağı var. Burada da sanayinin Ar-Ge ve inovasyon odaklı, rekabet için orta-yüksek teknolojiye (Sanayi 4.0) geçmesinin zorunluluğunun kaçınılmaz olduğu günümüzde, devlet teşvik-destek kurumlarının pozisyonu ne olmalı? Bu konu üzerinde duracağız.

Türkiye'nin ekonomik gündemi budur: Neden yatırım yapılmıyor?

TEŞVİK SİSTEMİNE ASPIRİN

Yürürlükteki "Yatırımlarda Devlet Destekleri Hakkında 2012/3305 sayılı kararda, 2015 yılında ileri teknoloji yatırımlarına verilen 5.ci bölge desteklerinden sonra, 05-10-2016-2016/9139 değişiklik kararı ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) teknoloji yoğunluk tanımına göre orta-yüksek teknoloji sanayi sınıfında yer alan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlara 4. Bölge destekleri yürürlüğe girmiştir.

Bunun yanında;

-1. ve 2. Bölgede 2016 yılı sonu itibarıyla kalkacak olan SGK - sigorta işveren prim desteği sürekli hale gelmiştir.

-Bölgesel destekli tüm yatırımlara, her bölgede "Yatırım dönemi vergi indirimi" desteği yüzdesi eşitlenmiş, Yatırım Katkı Oranı (YKO) bölgesel olarak sabitlenmiştir. Yatırımcılar, destek oranı avantajı mahrumiyeti veya kalkması gibi kaygıdan dolayı, bir yıl önce yatırıma başlama baskısından kurtulmuştur. Ancak, 1. ve 2. Bölgeye faiz desteği bu karar değişikliğinde de verilmemiştir.

Şu ana kadar "Yatırımlarda Devlet Destekleri Hakkında 2012/3305 Sayılı Karar"da 11'nci değişiklik yapıldı ve her defasında destekler yatırımcı lehine biraz esnetildi veya yararlanma süresi uzatıldı. Son karar değişikliğinde başka değişiklikler/esnemeler de oldu. Konunun bu yönü yazımız dışındadır.

Ar-Ge ve inovasyon odaklı KOBİ'lere, önünü görmesi, sistematik-proaktif bir süreç içinde faaliyetini yürütmesi için destek olması gereken "Teşvik Sistemi" adeta, -sen yürü bir göreyim- modunda yaklaşmaktadır.

Mustafa ŞAHİN
Bağımsız Denetçi
www.tesvikdestek.com

Son olarak "Teşvik sistemine aspirin" ile, orta-yüksek teknolojik yatırımlara, -ki bu yatırımlar Ar-Ge ve inovasyona dayanmalı-esnetilmiş destekler veriliyor, teşvik sisteminin özendirme izlenimi veren bir yapıdan kurtarılıp, sahiplenme sürecine işin başında girmesi gerekmektedir. Teşvik sisteminin birçok koldan yürütülemeye çalışılması, diğer yandan, sanayi-üniversite işbirliğinin yeterince entegre olamaması, KOBİ'lerin bütçeleme, kurumsallaşamama veya bu konuya sanayici vizyonu ile gereken önemi vermemeleri, işletmelerin önünde yeterince önemli bir engeldir.

Yatırımcının dalgalı piyasada yatırım yapmaktan duyduğu tedirginliğin giderilmesinde, teşvik sisteminin istikrarlı bir güven ortamında sistematik bir yapıya kavuşturulması önemli etkenlerden biridir.

Artık sınırların kalktığı dünya ekonomisi için iller bir köy, Türkiye de bir şehirdir.

Gelişmekte olan birçok ülkelerin, yatırımcıyı cezbetmek için bedava yer-bina önerdiği, 5-10 yıl vergi muafiyeti tanıdığı ortamda; "ortak akıl" kullanarak, TÜBİTAK-KOSGEB gibi kurumlardan Ar-Ge desteği almış onlarca-yüzlerce projelerden ticarileştirilebilen öncelikli yatırımları ortaya çıkarıp, "Teşvik Sistemi"ne, "bedava para-hibe" gözüyle bakmayan, KDV, vergi indirimi, SGK desteği vb. gibi teşvikleri "İşletme sermayesi" desteği şeklinde bütçeleyecek yatırımcıya, ekonomide yapısal dönüşümü sağlamada önemli katkı sağlayacaktır.

Heyecanla başlanıp geliştirilen bu projeler, destek aldıkları kurum raflarında kalmakta, uzun vadeli kredilendirme ve kredi teminat sorununu aşamamaktan kaynaklanan yatırım finansmanı sıkıntısını, bu projeleri yastık altında bırakmaktadır. Üretimle entegre olmuş eğitim anlayışı, mevcut yatırım-üretim desteklerinin katma değeri yüksek alanlara odaklanması öncelikli konulardır. Teşvik sisteminde son düzenleme bu konuda atılmış önemli adımdır. Ancak yeterli değildir.

YAKIN TAKİP ŞART

KOBİ destek programlarının önemsemesi gereken en öncelikli konu, KOBİ'lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak olmalıdır. Mevzuatın sadeleştirilmesi, verilen desteklerin uzaktan-belge üzerinde takip yerine fiilen-yerinde takip edilmesi, danışmanlık hizmetlerinin işletme içinde yaşanarak verilecek bir sürecin hayata geçirilmesi, yatırımcıya daha faydalı olacaktır. KOBİ'lere destek odaklı birçok kamu kurumu ve bu kurumların bünyesinde birçok

uzman mevcuttur. Kalkınma ajansları ilk olarak ABD’de 1930’da, Türkiye’de ise 2008 yılında iki pilot bölgede hayata geçmiştir. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye’nin sanayi sektöründe faaliyet gösteren KOBİ’lerin “rekabet ortamında” zaafiyetleri üzerine odaklanmıştır. Uygulamada yaşanan tıkanıklıkları, Sanayi Odaları, finansman kurumları gibi profesyonel çözüm ortakları ile çözüme yoluna yeterince gidilememektedir. Türkiye’nin AB ile 1996 yılı itibariyle Gümrük Birliğine girmesinden sonra, KOBİ’lere sağlanan teknoloji ve yönetim destekleri KOBİ’lere belli katkılar yapmıştır, ancak Ar-Ge- inovasyon odaklı yapısal dönüşümü sağlayamamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge için ayrılan ödenek 2015 yılında 5 milyar 611 milyon, 2016’da 7 milyar 461 milyon lira oldu. 2017 yılı için merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge ve inovasyon için 5.8 milyar lira kaynak ayrıldığı açıklandı. Yine KOSGEB üzerinden hibe ve faizsiz kredi 650 milyon lira, KOBİ’lere markalaşma, kurumsallaşma, kapasite geliştirme, Ar-Ge, inovasyon ve işletmecilik destekleri kapsamında destekler de hesaba katıldığında 2017’de 1.1 milyar lira, esnafın finansmana ucuz maliyetle erişimini sağlamak amacıyla Halk Bankası aracılığıyla kullanılan esnaf kredileri faiz desteği olarak 1.3 milyar lira kaynak ayrıldığı açıklandı.

Görülebileceği üzere bütün bu açıklananlarda, KOBİ’lerin finansmana erişimini kolaylaştırma veya atıl duran Ar-Ge projelerinin finansmanına yönelik bir gelişme olmadığı görülmektedir. Yapılan destekler mevcut işletmelere (SGK’ya ödenmesi gereken 22 milyar lira tutarındaki işveren primi için 2017 devlet bütçesinden fon ayrılması gibi) işletme sermayesi sağlıyor, ancak ‘reel sektöre’ uzun vadeli yatırımlar için kaynak sağlamayı hedeflemiyor.

NEDEN YATIRIM YAPILMIYOR?

Tercih edilen inşaat ağırlıklı büyüme modeli, üretici olarak bilinen belli yatırımcı grupları, asıl işlerine yatırım yapmak yerine inşaat işlerine yönlendiriyor. Kayıt dışının önlenememiş olması, yatırım yapmak, kayıtlı çalışmak anlamına geliyor. Kayıt dışı çalışmayı hedefleyen mikro ve aile işletmeleri küçük yatırımlar yapıyor, ciddi ve büyük yatırımlar yapılmıyor. Daralan talep kapasite kullanımını düşürüyor, şirketler mevcut kapasiteyi doldurmaya çalışıyor. Sürekli değişen mevzuatlar, sık sık yapılan “vergi afları”, -Biraz daha bekleyelim bakalım, ne kolaylıklar çıkacak- havası yaratıyor. Vergi ödemesini ertelemek, makine ekipman alımını ertelemek, daha ucuza alım yapmak anlamını taşıyor. İnovasyon, yenilik, buluş, patent gibi çalışmaların yasal olarak korunması yok, varsa da fiiliyatta işlemiyor. Hâlbuki “ciddi Ar-Ge çalışmaları” önemli miktarda para ve zaman harcamak anlamına geliyor. Yasalar bu çalışmaları yeterince koruyamadığı için, ciddi Ar-Ge ile oluşacak yeni ürün üretmek yerine, kolayından-en ucuz maliyetle para kazanma yolu tercih ediliyor. Teşvik politikalarının yeni yatırıma-inovasyona özendirme yerine mevcut durumu koruma odaklı olması, yatırım heveslerini öteliyor. Destekler sonucu geliştirilen ürünlere harcanan kaynaklar, sıfırdan yatırım finansmanının çözülememesi nedeniyle ticarileşti-

rilip “Katma Değer” sağlayamıyor. Mevcut işletmelerin de sınırlı bir kısmı faaliyet alanında kalan yenilik çalışmalarını üretim sürecine dahil ederek ekonomiye katabiliyor.

Finans sektörü üretim sürecini fonlamak, yeni Ar-Ge projelerine risk alarak ortak olmak yerine, teminata dayalı bir “Kâr” maksimizasyonu güdüyor. Ticari kredi faizinin teminat gücüne göre yüzde 15-20 arasında olduğu bir piyasada, mevcut eski teknoloji ile çalışan işletmeler yeni teknolojiye yatırım yapıp verimliliği arttıramadığı için yüzde 2-5 kârlılıkla çalışarak, rekabet ortamında ayakta kalmaya çalışıyor.

ULUSAL VARLIK FONLARI VE KAYNAK YÖNETİMİ

Dünyada yaygınlaşmakta olan “Ulusal Varlık Fonu” bağlamında 2016 yılı Ağustos ayında 6741 Sayılı Kanunu ile kurulmasına karar verilen “Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi” beyin göçünü engelleyecek uzlaşmacı sosyal politikalar ile birlikte ele alınarak, bu konuda çözüm olabilir.

- KOBİ’lere mevcut statüyü koruyan, bir makinesi olana ikinci makineye destek veren veya istihdam yaratma amaçlı yapılan kaynak transferlerini, TÜBİTAK-KOSGEB vb. destekleri ile geliştirilmiş Ar-Ge, inovasyon projelerinin yastık altından çıkarılarak ekonomiye katılmasını sağlayacak alanlara kaydırılması,

- Finans sektörünün bu projelere risk alarak ortak olmasının sağlanması,

- Teşvik sisteminin, yatırımcının zaten sınırlı olan sermaye birikimini, bina inşaatına (Toplu konut mantığı ile 10-15 yıl ödemeli) harcamak yerine, işletme veya teknolojik yatırım harcaması yapmaya yönlendirmesi,

- Kalkınma ajanslarının iller bazında yaptığı kapsamlı yatırım ortamı araştırmalarının, reel sektöre eğitim ve danışmanlık hizmetleri vasıtası ile organik bağının kurulmasının temin edilmesi,

- Tarımda uzman kişilerin bölge danışmanı gibi üretici ile arazide yer alması,

KOBİ’lere yapılan finansal desteklerin tek merkezden yürütülmesi konularının Ar-Ge ve Üretim Reform Paketi çalışmalarının gündemde olduğu şu günlerde dikkate alınmasının stratejik önemi olduğu kanaatindeyiz.